

6. Слухай С.В., Гончаренко О.В. Зарубіжний досвід організації місцевих фінансів // Фінанси України. – 2006. – №7. – с.12-20

7. Кравченко В.І. Місцеві фінанси України: навч. посіб. / В.І. Кравченко. – К.: Т-во „Знання”, КОО, 1999. – 487с.

8. Конституція України. Затверджена ВРУ 28.06.96 IV 254/96-ВР.

УДК 332:339.747:336.225.67

М.Й. Ковач

к. е. н.,

Ужгородський торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

О.О. Погоріляк

Ужгородський комерційний технікум

ДІАГНОСТИКА І МОНІТОРИНГ В АНТИКРИЗОВОМУ УПРАВЛІННІ БАНКІВСЬКОЮ СИСТЕМОЮ

У статті дано визначення діагностики стійкості банківської системи, розглянуто стадії кризи. Виявлені проблеми специфічних властивостей діагностики, які проявляються при антикризовому управлінні. Розглянуто основні завдання фінансового моніторингу, принципи моніторингу стійкості банківської системи.

Ключові слова: *антикризове управління, діагностика банківської системи, криза, моніторинг стійкості банківської системи.*

В статье дано определение диагностики стойкости банковской системы, рассмотрены стадии кризиса. Обнаруженные проблемы специфических свойств диагностики, которые проявляются при антикризисном управлении. Рассмотрены основные задания финансового мониторинга, принципы мониторинга стойкости банковской системы.

Ключевые слова: *антикризисное управление, диагностика банковской системы, кризис, мониторинг стойкости банковской системы.*

Determination of diagnostics of firmness of the banking system is given in the article, the stages of crisis are considered. The problems of specific properties of diagnostics found out, what show up at the anticrisis management. The basic tasks of the financial monitoring, principles of monitoring of firmness of the banking system are considered.

Key words: *anticrisis management, diagnostics of the banking system, crisis, monitoring of firmness of the banking system.*

Постановка проблеми. Однією з основних проблем, яка стоїть перед вітчизняною банківською системою в умовах фінансової кризи, є підтримка на належному рівні її фінансової стійкості, що дає змогу банкам виконувати функції із забезпечення економіки достатньою кількістю фінансових ресурсів.

Різка зміна ринкової кон'юнктури ставить під загрозу не лише прибутковість діяльності банків, але й взагалі їх функціонування. Основними причинами припинення діяльності банків є їх неспроможність нейтралізувати ризики в банківській системі, а також відповідати за своїми зобов'язаннями, що обумовлено недостатністю ресурсної бази у фінансово-кредитних установах. Будь-які потрясіння у банківській сфері призводять до паралізації платіжної системи, коливань курсу національної валюти, викликають загострення політичних обставин.

Стратегія управління системною кризою повинна бути пристосована до специфічних умов країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми формування фінансово стійкої банківської системи та системним елементам стратегічного управління нею, питанням формування антикризової системи як складової стратегічного управління фінансовою стійкістю ринку банківських послуг приділяється значна увага як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Серед вітчизняних науковців, які досліджують цю проблему, слід виділити наукові праці наступних авторів: В.О. Василенка, О.Д. Вовчак, М.І. Зверякова, Е.М. Короткова, С.Я. Салиги, М.В. Туленкова та ін., серед зарубіжних вчених: Р.Л. Акоффа, Е. Долана, Б. Калоффа, Дж. М. Кейнса, Д. Кліланда, М.Х. Мескона, А. Томпсона, Г.Г. Фетисова, Дж. Шонессі та інших.

Однак, незважаючи на значну кількість публікацій з даної проблематики, наукові дослідження потребують подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Антикризове управління можна визначити як систему управлінських заходів та рішень щодо діагностики, попередження, нейтралізації і подолання кризових явищ та їх причин на усіх рівнях економіки. Воно повинно охоплювати усі стадії розвитку кризи, зокрема і її профілактики та попередження.

Система антикризового управління у першу чергу повинна базуватися на діагностиці ситуації в банківській системі. Діагностика стійкості банківської системи – це аналіз та оцінка ситуації в національній банківській системі, а також виявлення позитивних чи негативних чинників, які зумовлюють зміни у банківській системі в майбутньому [4, 8].

Об'єктом процесу діагностики виступає банківська система та її елементи. Метою діагностики є своєчасне розпізнання ознак і природи кризи, подолання її небажаних наслідків, локалізації кризи, використання елементів дослідження як заходів превентивної санації, відновлення платоспроможності.

Послідовність проведення діагностики включає наступні етапи:

- оцінка ефективності виконання функцій банківською системою в економіці;
- визначення чинників, що спричиняють дестабілізацію банківської системи на поточний час, середньо- та довгострокову перспективу;
- визначення стійкості банківської системи на даний час та на прогнозовану перспективу;
- розроблення методики інституціональних норм як базових показників.

Залежно від цілей існують різні стратегії антикризового управління, але для кожної з них важливе своєчасне розпізнання кризової ситуації, визначення причин, симптомів і факторів кризи.

Індивідуальність банківської системи вимагає об'єднання діагностики фінансового стану банку з проведенням заходів щодо превентивної санації. У цьому сенсі деталізація поняття “криза” пояснює процесуальний бік антикризового управління, оскільки фази кризи і стадії кризових ситуацій обумовлюють стадії антикризових заходів, а не навпаки.

Перша стадія кризи (зазвичай, прихована) – це падіння граничної фінансово-економічної ефективності діяльності, показників ліквідності банків, зниження рентабельності, обсягів отриманого прибутку, тобто криза у широкому розумінні.

Внаслідок кризи погіршується фінансовий стан банків, скорочуються джерела і резерви розвитку. Антикризове вирішення зазначених проблем полягає у перегляді стратегії і тактики банків, що призводить до скорочення витрат, скорочення штату управлінського апарату, реструктуризації філіальної мережі.

Друга стадія кризи – поява збитковості у діяльності банків. Зазначена проблема вирішується шляхом стратегічного управління і реалізується шляхом добровільної реструктуризації. У цьому випадку засоби, що використовуються, відрізняються від інших своєю спрямованістю, методами і вимогами вихідної інформації.

Третя стадія кризи означає відсутність у банках власного капіталу. Це негативно впливає на перспективи його розвитку, довгострокове і середньострокове планування грошових потоків, раціональне бюджетування і супроводжується зниженням обсягів надання банківських послуг, тому що погіршується структура активів банків.

Програма стабілізації фінансового стану банків вимагає екстрених заходів щодо надходження коштів для її здійснення. У випадку невжиття оперативних заходів може наступити криза ліквідності і банкрутство (результат регресії четвертої стадії). Особливістю діагностики на цій стадії є розрахунок діагностичної цінності ознак, що характеризують кризу і рівень ризику при прийнятті управлінських рішень.

Четверта стадія кризи – стан гострої неплатоспроможності. У цій ситуації діагностика з використанням показників достатності капіталу, ліквідності, оцінки ризику дозволяє встановити факт фінансової нестійкості банків та можливості її нейтралізації через процедуру ліквідації [2, 11].

Особливістю антикризового управління є поєднання у систему діагностики, попередження, подолання кризи, стратегії реструктуризації, застосування нестандартних методів в управлінні персоналом. З цих позицій антикризове управління можна розглядати як конструктивну реакцію на виявлення у результаті діагностики змін, що загрожують банкрутством або порушенням оптимального функціонування.

Однією із цілей антикризового управління є збереження власної ідентичності та нівелювання диспропорції внутрішніх і зовнішніх параметрів банків. Це виступає необхідною умовою його подальшого розвитку і адаптації до динаміки зовнішніх умов. Банківські установи досягають найвищих стадій розвитку, підтримують стійку рівновагу, протистоять руйнівній тенденції кризи, імітуючи, за висловом Кейнса стан, “квазібуму” [1, с. 112].

Отже, діагностика – це категорія антикризового управління, яка характеризується специфічним порядком зв'язків, структурою, функціями. Метою діагностики в антикризовому управлінні є своєчасне виявлення ознак і природи кризи, а також локалізація небажаного впливу.

Проблема специфічних властивостей діагностики, які проявляються при антикризовому управлінні, містить у собі:

- виявлення причинно-наслідкових зв'язків у розвитку об'єктів і суб'єктів банківської системи;
- вивчення нових якостей розвитку банків як об'єктів управління в результаті розвитку фінансової і банківської систем;

- необхідність підвищення ефективності антикризових і прогностичних функцій діагностики;
- моніторинг зміни стану ситуації в банківській сфері в умовах високої ентропності ринкового макросередовища банків.

Діагностика банківської системи повинна проводитися за такими напрямками: визначення стійкості банківської системи на даний час та прогнозовану перспективу; оцінка ефективності виконання функцій банківською системою в економіці; визначення чинників, що зумовлюють дестабілізацію банківської системи на даний час, середньо- та довгострокову перспективу.

Діагностика банківської системи повинна здійснюватися під час проведення моніторингу стійкості банківської системи. У свою чергу, фінансовий моніторинг банківської системи – це частина наглядових функцій центрального банку, основною метою його є забезпечення органів державного управління і банківської системи інформацією, що відображає результати діяльності банківської системи та вплив чинників, які визначають стійкість банківської системи.

Основними завданнями фінансового моніторингу є такі:

- збір і накопичення інформації, яка відображає діяльність банківської системи;
- збір і накопичення інформації, яка відображає основні показники економічного розвитку країни у контексті динамічного розвитку банківської системи;
- оцінка системних ризиків банківської системи;
- виявлення і оцінка ступеня впливу основних чинників, які визначають стійкість банківської системи;
- аналіз і прогноз показників фінансової стійкості національної банківської системи;
- оцінка ефективності заходів, які здійснюються у межах державного регулювання банківської системи.

З метою забезпечення ефективного функціонування системи моніторингу стійкості банківської системи повинні виконуватися ряд принципів.

Моніторинг стійкості банківської системи повинен базуватися на принципі безперервності, який означає, що робота пов'язана зі збором і оцінкою інформації, повинна проводитися постійно, а не періодично.

Принцип доступності висновків і результатів моніторингу свідчить про необхідність розгляду та обговорення документально зафіксованих висновків моніторингу усіма зацікавленими користувачами інформації про банківську систему.

Принцип зіставлення вихідних даних і результативних показників моніторингу. Він означає, що вихідні дані, які складають інформаційну базу моніторингу стійкості банківської системи, повинні порівнюватися на різних відрізках часу. Для цього необхідно забезпечувати постійні форми звітності банківських установ і суб'єктів господарювання економіки. Крім того, повинна забезпечуватися можливість однозначної інтерпретації вихідних даних моніторингу, тобто результативних показників стійкості банківської системи.

При проведенні оцінки фінансової стійкості необхідно розглянути питання інформаційного забезпечення – інформаційну базу та інформаційні потоки. Інформаційною базою для аналізу і оцінки стійкості банківської системи є: бухгалтерська звітність банківських установ; бухгалтерська і статистична звітність підприємств і організацій; статистична інформація про соціально-економічний стан країни в цілому, зокрема інформація про діяльність домашніх господарств; параметри бюджету регіонів і країни в цілому; прогнози соціально-економічного розвитку регіонів і країни в цілому; прогнози розвитку окремих галузей економіки регіону і країни.

Моніторинг стійкості банківської системи повинен здійснюватися безпосередньо як у банківській системі України в цілому, так і в регіонах країни відповідно до регіональних банківських систем. Зазначений принцип передбачає урахування специфічних рис розвитку регіональних банківських систем. Зазначені відмінності передбачають нерівномірність впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на стійкість банківських структур в різних регіонах.

Висновки. Підсумовуючи усе вищевикладене, слід зазначити, що створення системи моніторингу стійкості банківської системи є важливим стратегічним завданням. У першу чергу, це стосується органів банківського нагляду Національного банку України. На сьогодні Національний банк України для оцінки фінансової стійкості банківської системи використовує рейтингову систему CAMELS. Однак слабкими компонентами щодо їх оцінки виступає аналіз надходжень та чутливості банківської системи до ринкових ризиків. Можна сказати, що ці компоненти оцінюються більш інтуїтивно, ніж на підставі кількісного і якісного аналізу.

Тому, слід розробити окрему систему діагностики і моніторингу фінансової стійкості банківської системи, яка б давала можливість оцінити розвиток банківської системи України на регіональному і державному рівнях з урахуванням макро- і мікро особливостей, що в свою чергу дає підстави для визначення антикризових заходів.

Література

1. *Антикризисное управление : навч. посіб / [под ред. Е. М. Короткова]. – М.: ИНФРА, 2005. – 620 с.*
2. *Барановський О. Антикризові заходи урядів і центральних банків зарубіжних країн / О. Барановський // Вісник Національного банку України. – 2009. – №4. – С.8–19.*
3. *Бланк И.А. Финансовый менеджмент : учебный курс / И.А. Бланк. – [изд. второе, перераб. и доп.] – К. : Эльга, Ника-Центр, 2006. – 653 с.*

4. Плисецкий Д. Система мониторинга финансового сектора экономики / Д. Плисецкий // Банковское дело. – 2004. – №9. – С. 6–10.
5. Примостка Л.О. Финансовый менеджмент у банку: підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / Л.О. Примостка. – Вид. 2-ге, доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2004. – 468 с.
6. Світовий банк: світова фінансова криза загрожує Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tsn.ua/groshi/svitovii-bank-svitova-finanova-kriza-zagrozhuje-ukrayini.html> tsn.ua.
7. Севриновский В. Развитие систем банковского мониторинга: анализируя мировой опыт [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.hedging.ru/publication/337>.

УДК 332:330.341.1:001.76

А.В. Колодійчук

Інститут регіональних досліджень НАН України

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСФЕРУ ІННОВАЦІЙ

У статті проаналізовані підходи до визначення сутності трансферу інновацій, подане авторське тлумачення категорії. Охарактеризовано етапи трансферу інновацій. Наведено способи комерційного та некомерційного трансферу інновацій.

Ключові слова: трансфер, інновація, трансфер інновацій, конкурентоспроможність, модернізація, технологія, способи передачі інновацій, етапи трансферу інновацій

В статье проанализированы подходы к определению сущности трансфера инноваций, подано авторское толкование категории. Охарактеризованы этапы трансфера инноваций. Приведены способы коммерческого и некомерческого трансфера инноваций.

Ключевые слова: трансфер, инновация, трансфер инноваций, конкурентоспособность, модернизация, технология, способы передачи инноваций, этапы трансфера инноваций

Approaches to determination of essence of transfer of innovations is analyzed in the article, author interpretation of category is given. The stages of transfer of innovations are described. The methods of commercial and noncommercial transfer of innovations are resulted.

Key words: transfer, innovation, transfer of innovations, competitiveness, modernization, technology, methods of transfer of innovations, stages of transfer of innovations

Постановка проблеми. Для країн, що розвиваються, та постсоціалістичних країн не лише важливим імпульсом активізації інноваційних процесів у національних господарствах, насамперед у промисловості, але й шансом скоротити технологічну відсталість порівняно з розвинутими країнами стає трансфер інновацій. Не є виключенням і вітчизняна промисловість. Наявний науковий потенціал України можна реалізувати як конкурентну перевагу у вигляді забезпечувальної бази впровадження отриманих інновацій у національне господарство та їх удосконалення. З іншого боку, необхідно докласти зусиль, щоб Україна перетворилася з країни, з якої відбувається “відплив умів”, на суб’єкт міжнародних економічних відносин з трансферу інновацій. І це ключ не лише до відродження промислового потенціалу на інноваційній основі, але й потужний каталізаційний механізм соціально-економічного розвитку України та її регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню трансферу інновацій, їх комерціалізації, розробленню механізмів перетворення трансферу інновацій в ефективний інструмент інноваційного розвитку промисловості присвятили свої праці такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як: О. Білоус, О. Бутнік-Сіверський, В. Ващенко, Е. Гейгер, Д. Гібсон, В. Денисюк, М. Кастельс, Г. фон Круг, О. Ляшенко, Н. Мироненко, О. Орлюк, П. Ромер, В. Тітов, Н. Чухрай та ін. Проте питання теоретичного підґрунтя трансферу інновацій зумовлюють необхідність подальших досліджень у цьому напрямку.

Метою даної статті є визначення сутності трансферу інновацій, його етапів та способів.

Виклад основного матеріалу. За ступенем інноваційності трансфер технологій можна поділити на трансфер звичних технологій і трансфер інновацій. Тому, говорячи про співвідношення понять “трансфер технологій” і “трансфер інновацій”, останній є частковим випадком передачі технологій.

В одинадцятитомному академічному тлумачному “Словнику української мови” [5] технологія визначається як сукупність знань, відомостей про послідовність окремих виробничих операцій у процесі виробництва чого-небудь. У свою чергу термін “трансфер” походить від латинського “transfere” і французького “transfert” і буквально перекладається як “переведення”, “перенесення”, “передача”.